

Хід королеви

Ангеліна Велика

«**Марія Стюарт**» за п'єсою Фрідріха Шиллера
 Режисер-постановник, музичне оформлення Іван Уривський
 Художник-постановник Петро Богомазов
 Художниця по костюмах Тетяна Овсійчук
 У ролях: Єлизавета – Тетяна Міхіна, Лариса Руснак, Марія Стюарт – Марина Кошкіна, Анжеліка Савченко, Хтось – Михайло Кукунок, Іван Шаран, Лейстер – Акмал Гурезов, Андрій Самінін, Берлі – Олександр Печериця, Дмитро Чернов, Полет – Павло Москаль, Дмитро Рибалевський, Мортімер – Віталій Ажнов, Олександр Рудинський, Француз – Михайло Дадалев, Михайло Матюхін.
 Київський національний театр ім. І. Франка
 Прем'єра 24 квітня 2024 року

Анжеліка Савченко у виставі «**Марія Стюарт**» Фрідріха Шиллера. Режисер Іван Уривський. Київський національний театр ім. І. Франка. Фото Юлії Вебер.

У столичному Театрі ім. Івана Франка відбулася прем'єра вистави «Марія Стюарт» за п'єсою Фрідріха Шиллера (переклад з нім. Юрія Корецького).

Двоповерхова конструкція з металу та скла (художник Петро Богомазов) нагадує великий акваріум, камеру, де за скляними вітражами ув'язнено Марію Стюарт (Анжеліка Савченко). У простому, некоролівському вбранні вона позує, немов закам'яніла статуя (на нозі у неї – електронний браслет). Погляд тьмянний і понурий. Здається, що вона вже мертва чи напівмертва, її пластика повільна, загальмована. Мініатюрна дівчинка з довгими рудими кучерями, як красива порцелянова лялька з вишуканими манерами та граційними рухами. Маючи вольове нутро, Стюарт завжди залишається непереможною і становить загрозу й острах для ворогів.

Серце королеви зайняте лише одним чоловіком – Лейстером (Акмал Гурезов). Саме його вона покохала ще в юні роки, але чоловік обрав кар'єру і перспективи замість кохання. Любов залишила слід у серці Стюарт, і, попри всі перешкоди, вона сподівається на його допомогу. Не тому що вірить у нього, боїться і жадає порятунку, а тому що чекає його прояву до неї як до коханої жінки та воліє саме його втручання в свою долю. Ставши заручницею влади, почестей та власної корони, Марія готова зректися всього заради правди та істини, заради кохання, але добре розуміє, що це неприпустима розкіш для королеви. І тому гідно і величю переносить випробування, відсторонено і холодно дивлячись в обличчя фатуму, сміливо і непокірно танцює і сміється ворогам на зло.

Одяг героїні у першій дії не схожий на королівський. Сірі непоказні сорочки, брюки, жакети, шорти та спід-

ниці. Відсутність гриму натякає на те, що події відбуваються у наш час з такими ж звичайними людьми, як і ми. Навіть герой на ім'я Хтось, вийшовши на сцену з глядацького залу у чудернацьких брюках, кольорових окулярах, з пухнастим светром у руці, органічно вписався у сценічний простір. Немов вірний королівський пес, вічний слуга, блазень при дворі королеви, – Хтось впевнено і відчайдушно, з гумором та іронією захищає права своєї володарки. Від початку вистави і до її завершення блазень залишається найближчим другом та побратимом Стюарт, а перед її стратою – ще й духівником, відпускаючи королеві останній гріх – любов і довіру до Лейстера.

На даху скляної камери розташований трон королеви Єлизавети. Імператриця (Тетяна Міхіна) з'являється в оточенні свити. Статна, висока, з королівською поставою і аристократичною грацією, жінка впевнено і величю тримається на троні. Поруч з королевою – вірний і надійний фаворит Лейстер. З ним її пов'язують не лише державні справи, а й любовні стосунки. Герой рішуче і виважено впливає на рішення імператриці, нав'язуючи їй зустріч зі Стюарт, тим самим наражаючи Єлизавету на небезпеку. Королева розуміє, що це ризиковано, та бажання возвеличитись над суперницею, відчутти себе переможницею у жіночому двобої спонукають її до рішучих дій.

Лейстер – холодний, виважений та обережний чоловік. З усіма придворними він у край делікатний і стриманий. Герой, неначе сірий кардинал, приймає всі важливі рішення і в той же час залишається поза увагою публіки. Ще замолоду він покохав Стюарт, та проміняв її на ста-

Тетяна Міхіна у виставі «Марія Стюарт». Фото Юлії Вебер.

тус і владу, обравши стосунки з Єлизаветою. Його серце остаточно стало черствим і холодним, розум – гострим, думки-плани – чітко прорахованими. За міцною статурою, приємною зовнішністю та лицарськими манерами герой вдало приховує одержиме бажання тримати владу у своїх руках та контролювати її. Заради цього чоловік хитро і майстерно використовує стосунки з Єлизаветою, тим самим принижуючи королеву як жінку.

Мортімер (Віталій Ажнов) – послідовник та суперник Лейстера за серце королеви Марії. Молодий, завзятий, недосвідчений юнак фанатично намагається увійти до списку фаворитів королеви Єлизавети. Хлопець з голим торсом здіймається на вершину металевої конструкції до трону Єлизавети, спокушаючи її молодістю та красою, на що у відповідь одержує від неї неоднозначні натяки інтимного характеру та таємне доручення вбити Марію Стюарт. Зустрівшись із Марією, юнак втрачає голову від її жіночих чарів та палко бажає служити жінці, аби звільнити її з кайданів, щоб та посіла місце Єлизавети. У запалі почуттів юнак пропонує їй втечу, знімаючи з жінки білосніжні панчохи, але Стюарт відмовляє хлопцеві, відаючи у руки фатуму. Втративши надію і сенс на існування, Мортімер підіймається нагору металевої споруди й одягає на себе чорний мішок, зводячи рахунки з життям та промовляючи останній монолог про кохання до Стюарт. Внизу з'являється гардеробна кімната, де розвішані чорні чохла для одягу, немов символи трупів, що віддали своє життя задля безпеки імператриці.

Кульмінацією вистави є зустріч королев. За зовнішнім спокоєм Єлизавети приховано страх невпевненості та комплекс меншовартості перед постаттю Стюарт. Марія ж хитрощами та маніпуляціями намагалася знайти ключик до серця суперниці. Обидві владарки поводять себе вкрай неприродно, їхні рухи гострі й нервові, мова уривчаста і напружена. Здається, що жінки ці – альтер его одна одної. Однак внутрішня сила Марії взяла гору над зовнішньою владою Єлизавети, яка тремтіла, відчуваючи енергію непереможності. Гідність три-

мати корону навіть перед страхом страти притаманна Стюарт. І попри всі слова принижень, які зривалися з вуст Єлизавети, Марія була непорушна, не опустивши голову, вона нагадала суперниці про її нелегітимне походження, не боячись фатальних наслідків для себе.

Зустріч остаточно зламала дух і впевненість Єлизавети. У другій дії героїня постає у спідній білизні. Вона тремтить, незграбно рухається, наче по ній проходить струм і змушує її здригатися від страху. Обличчя бліде, голос істерично надривний. Здається, вона от-от втрачить зв'язок з реальністю і збожеволіє. До неї дійшли чутки про зраду Лейстера з Марією. Героїня нагадує повію, яку цинічно використали і покинули.

Всі, окрім Єлизавети, з'являються на початку другої дії на авансцені у вишуканих королівських шатах. На обличчях акторів – білі маски з гриму, а на головах – розкішні барокові перуки. Вони нагадують порцелянових ляльок у руках Єлизавети. А радше в її голові, бо складається враження, що персонажі навколо королеви – це її дошкульні параноїчні думки. Вона стоїть без одягу, босоніж, без перуки, а її грим розтікає чорними струмками по обличчю. Зрештою, у відчай тікає зі сцени, вимикаючи світло. Королева зупинила гру, щоб прийняти рішення. Після недовгої паузи повертається на кін у розкішній сукні та короні, проголосивши публічно страшний вирок. Поставивши крапку в історії та взявши реванш як королева і як жінка.

Стюарт приймає звістку про смерть гідно, як звільнення від зради, від життя, сповненого підступів і чвар. Як і належить королеві, вона розважається і бенкетує перед стратею. А у фіналі – дивиться у вічі Лейстеру, що прийшов за нею з мечем. У фіналі за склом тюремної камери з'являються королеви – дві жінки: безголова статуя – образ мертвої Марії Стюарт, та Єлизавета у чорній масці і чорних рукавичках. Сховавши обличчя, королева-злочинка опиняється у в'язниці власного страху і гріха. Її руки стукають об скло, намагаючись розбити його та знайти вихід із в'язниці. Камеру заповнює отруйний газ, що душить і поволі вбиває Єлизавету.

«Марія Стюарт» у постановці Івана Уривського – це позачасова історія про внутрішній конфлікт людини: її совісті і підлості, гідності і зради, милосердя та жорстокості. Сваволі та людяності. Про вибір, який ми робимо щодня, тим самим обираючи долю, шлях та власне майбуття.

Приємно відчуження у виставі, який використовує режисер за допомогою образу Блазня, створює живий інтерактивний місток у спілкуванні між глядачем та акторами, дозволяє подивитися на дійство з точки зору гри у самій грі, відсторонено. Самі герої стають заручниками власної гри і виходу з неї не знаходять, тому що королівська система диктує свої жорстокі правила, в яких немає компромісів. Тож питання залишається відкритим: як жити і творити без війн та чвар і не опустатись у простір боротьби і страждання. І чи є місце людській слабкості в королівських палацах?